

Wojciech Góralski

"Tribunal Apostolicum Sacrae Romanae Rotae. Decisiones seu Sententiae selectae inter eas quae anno 1966...", Vol. LVIII, Vatican 1975 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 21/1-2, 258-262

1978

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W uwagach krytycznych należy, wydaje się, zwrócić uwagę na brak pewnej konsekwencji o charakterze metodologicznym. Rozdział pierwszy posiada bowiem rekapitulację, której nie znajdujemy na końcu innych rozdziałów pracy. A tego typu synteza wydatnie ułatwiałaby czytelnikowi zrozumieć myślowy tok autora, ukryty niejednokrotnie w trudnych i wnikliwych dociekaniach.

Omawiana rozprawa nie należy do opracowań łatwych, jej lektura wymaga sporo uwagi i wysiłku intelektualnego. Podjęty trud w pełni wynagradzają jednak szczególne zalety tej pracy, jak gruntowna znajomość poruszanej problematyki, własne analizy szeregu pojęć i najtrudniejszych zagadnień prawa procesowego, krytyczne ustosunkowanie się do szeregu przyjętych opinii, wreszcie wydobywanie wielu nowych aspektów poruszanej problematyki, które nie były dotychczas dostrzeżone.

Monografia ta stanowi zatem cenny wkład w dorobek polskiej kano-nistyki.

ks. Marian Stasiak

Tribunal Apostolicum Sacrae Romanae Rotae, Decisiones seu Sententiae selectae inter eas quae anno 1966 prodierunt cura eiusdem Apostolici Tribunalis editae, volumen LVIII, Typis Polyglottis Vaticanis 1975, ss. XXXI + 1006.

Dużą pomoc w rozstrzyganiu spraw sądowych przez Trybunały kościelne niższych instancji, jak również w pogłębianiu nauki kanonistycznej w zakresie materialnego i formalnego prawa małżeńskiego stanowi jurysprudencja Roty Rzymskiej. Dobra znajomość a następnie trafne odwoływanie się — w rozstrząsaniu spraw i ferowaniu wyroków przez Sądy kościelne — do orzecznictwa rotalnego, przyjęte w myśl kan. 20 K. P. K., może i powinno znacznie usprawnić wymiar sprawiedliwości na forum kościelnym. Trudno zresztą dzisiaj wyobrazić sobie sędziego kościelnego, któremu zupełnie obce są nawet najbardziej klasyczne orzeczenia Roty Rzymskiej, ciągle narastające i rokrocznie wydawane przez wymieniony Trybunał. Właśnie kolejny, już 58-y tom wybranych wyroków rotalnych za r. 1966 (zgodnie z przyjętą praktyką ich ogłaszania po 10 latach od wydania) stanowi dalszą w tym względzie pomoc.

Edycja zawiera 120 wyroków spośród 192, jakie zapadły w Trybunale Roty Rzymskiej w ciągu 1966 r.¹ Na początku zbioru, jak zwykle, zamieszczony jest chronologiczny — według dat wydania — wykaz wszystkich decyzji z uwzględnieniem rodzaju spraw, diecezji, z których po-

¹ W t. LVII (1965) opublikowano 125 wyroków z 205 jakie w tymże roku zapadły. Zob. S. R. Rotae Dec. seu Sent., vol. j. w., s. XXXI.

chodzą, składu turnusu rotalnego z zaznaczeniem ponensa, osoby obrońcy węzła małżeńskiego (także deputowanego), adwokata oraz daty zapadnięcia wyroku i wyniku rozstrzygnięcia. W indeksie tym specjalnie oznaczone są sprawy, których wyroki nie znalazły się w omawianym tomie.

Część zasadnicza pozycji wydawniczej — to wybrane sentencje, podane w pełnym brzmieniu, „in extenso”. Przy każdym wyroku podaje się w nagłówku „summarium” czyli punkty, jakie dane orzeczenie zawiera. Spośród 120 zawartych tu wyroków prawie wszystkie dotyczą spraw o nieważności małżeństwa. Jedynie dwa odnoszą się do przedmiotu nieważności wyroku i nieważności małżeństwa (s. 498 nn., 655), jeden — do sprawy sornej („iurium”, s. 600 nn.), dwa — do nowej instancji („nova propositio causae”) i nieważności małżeństwa (s. 791 nn., 820 nn.) oraz jeden — do prawa apelacji i nieważności małżeństwa (s. 951 nn.).²

Wreszcie w zakończeniu wydawca umieścił obszerny indeks rzeczowy (s. 979—1006), w którym streszczane są — a niekiedy cytowane — wybrane fragmenty niektórych wyroków, podane w porządku alfabetycznym: Actio damnorum, Actio de in rem verso, Amentia et defectus discretionis iudicii, Bonum fidei, Bonum prolis, Bonum publicum, Bonum sacramenti, Conditio, Curator, Defectus formae, Delictum et peccatum, Deontologia, Disparitas cultus, Dolus, Gratuitum patrocinium, Impotentia et inconsummatio, Incompatibilitas capitum nullitatis matrimonii, Ligamen, Metus, Mores, Novum examen, Nullitas actorum et sententiae, Periti, Praxis, Probationes, Simulatio in genere, Simulatio totalis.

Prezentując *Decisiones seu Sententiae* nie sposób referować wszystkie wyroki tam zamieszczone. Z natury rzeczy wypada ograniczyć się jedynie do ogólnego zreferowania a raczej zaanonsowania niektórych tylko sentencji z poszczególnych tytułów nieważności małżeństwa.

Tak więc w dziale spraw traktowanych z tytułu chorób umysłowych interesujący jest wyrok coram Mattioli (pro vinculo)³, w którym chodzi m. in. o wyodrębnienie granic amencji oraz zwykłej patologii. Ciekawe jest także sformułowanie sentencji c. Filipiak (pro vinculo)⁴, w której cytuje się bogatą literaturę przedmiotu oraz opinie biegłych — psychiatrów na temat różnicy pomiędzy pewnymi wadami charakterologicznymi (np. niektóre rodzaje hysterii) a chorobami psychicznymi *sensu stricto*.

² Z pozostałych wyroków z 1966 r., które nie zostały w omawianym tomie opublikowane, wszystkie — z wyjątkiem jednej — dotyczą spraw o nieważność małżeństwa. Na ogólną liczbę (190) spraw małżeńskich rozpatrywanych w wymienionym roku aż w 109-ciu zapadł wyrok za nieważnością a w 11-stu — zakończył się przyznaniem prawa do złożenia próśby o dyspensę „super rato”.

³ SRR Dec. seu Sent., vol. LVIII, s. 209—222.

⁴ Tamże, s. 493—497.

Gdy chodzi o tytuł „*exclusionis boni prolis*”, to godne odnotowania są sentencje: c. Canals (pro nullitate)⁵, c. Ewers (pro vinculo)⁶ oraz c. Mattioli (pro nullitate)⁷, zwracając uwagę na formy oraz sposób wykluczenia dobra potomstwa. Szczególnie ostatni z wymienionych ponensów wnikliwie formułuje dystynkcję pomiędzy teorią „*exclusionis boni prolis*” a jej praktycznym zastosowaniem w konkretnym przypadku⁸.

W rzędzie spraw z tytułu wykluczenia dobra nierozzerwalności na uwagę zasługuje wyrok c. Ewers (pro vinculo)⁹. Podkreśla się w nim, czym jest w gruncie rzeczy pozytywny akt woli wykluczający nierozzerwalność małżeństwa i czym różni się on od zwykłego błędu we wspomnianym przedmiocie¹⁰. Sentencja c. Bejan (pro nullitate)¹¹ zawiera znamienne uwagi na temat przyczyn wykluczenia „*boni sacramenti*”, do których należy m. in.: zbytne przywiązanie do wolności, występujące zwłaszcza u osób mało religijnych i złych obyczajów¹². Zaś błędne opinie na temat małżeństwa i jego przymiotów nie mieszczą się w kategoriach przyczyn symulacji, o której mowa. Poświęcony jest tej sprawie wyrok c. Anné (pro vinculo)¹³. Orzeczenie De Jorio (pro nullitate)¹⁴ uwzględnia z kolei bardzo interesujący moment wpływu nastawienia nupturienta pragnącego poprzestać jedynie na zawarciu związku cywilnego na intencję dotyczącą wykluczenia nierozzerwalności

⁵ Tamże, s. 29—35.

⁶ Tamże, s. 269—273; M. in. w wyroku tym czytamy: „*Exinde perarduum Iudicis munus discernendi veram coniugum voluntatem; quae non ex verbis in iudicio prolatis ducenda est; potius vero erui debet ex confessione extra iudicium facta; valor quidem paterfactae intentionis praematrimonialis tantummodo circumstantiis subiectivis et obiectivis, necnon attento motivo seu exclusionis causa existimari poterit*”. — Tamże, s. 270, n. 2.

⁷ Tamże, s. 447—454.

⁸ Tamże, s. 448—449, n. 2; Por. wyrok c. Pinna, (pro nullitate). Tamże, s. 927—930, n. 3—7; Zwraca się tam m. in. uwagę na istotne rozróżnienie wykluczenia „*ipsius iuris*” od wykluczenia „*usus iuris*”, która to dystynkcja nie musi być znana nupturientom, lecz sędziemu; Zob. W. Góralski, *Exclusio boni prolis jako przyczyna nieważności małżeństwa w świetle nowszej jurysprudencji rotalnej*, Prawo Kanoniczne 18 (1975) nr 3—4, s. 101—122.

⁹ SRR Dec seu Sent., vol. LVIII, s. 543—547.

¹⁰ „*Reapse in libello legimus: „Ora so che la intenzione da parte mia di non accettare la natura perpetua del matrimonio in se nel matrimonio da me contratto con Joon e la intenzione mia, condivisa da Joon, di non avere figli, sono contrarie alla natura del Sacramento del matrimonio ed alla sua natura di contratto. A quel tempo, pensando io da cattolico ma da non credente, non mi apparve evidente la natura peccaminosa di questa intenzione”. Si igitur simulans non advertit suam intentionem esse discordem sacramenti matrimonii et contractus naturae, vix conici potest in eodem positiva voluntas excludendi bonum sacramenti. Nihil enim volitum, quin praecognitum!*” — Tamże, s. 545, n. 4.

¹¹ Tamże, s. 13—20.

¹² Tamże, s. 15, n. 8.

¹³ Tamże, s. 729—735.

¹⁴ Tamże, s. 941—950.

małżeństwa u drugiej strony, znającej wyłącznie związek sakramentalny¹⁵.

Stosunkowo mało wyroków zapadło w 1966 r. z tytułu warunku. Na dokładne określenie przedmiotu objętego warunkiem zwraca się uwagę w wyroku c. Mattioli (pro vinculo)¹⁶.

Jeśli chodzi o sprawy z tytułu niezdolności fizycznej jednej ze stron, to jak już wspomniano, w kilkunastu przypadkach wydano wyrok negatywny udzielając jednak prawa do zwrócenia się o dyspensę papieską „super rato”. Zatem w wyrokach tego rodzaju można znaleźć także bogaty materiał dotyczący spraw inkonsummacyjnych¹⁷.

Jak zwykle, najwięcej wyroków zapadło w 1966 r. w Rocie Rzymskiej z tytułu przymusu i bojaźni. Jest to ciągle niejako „klasyczny” tytuł nieważności związków małżeńskich. Tak więc wypada zasygnalizować wyrok c. Anné (pro nullitate)¹⁸, uwzględniający groźbę śmierci, pochodzącą od narzeczonego oraz klasyczne sposoby dowodzenia przymusu i bojaźni¹⁹. Do szczególnego uwzględnienia pozostaje również sentencja c. Filipiak (pro nullitate)²⁰, dotycząca wypadku przymusu przejawiającego się w radach i namowach. Nie brak również wyroków rozstrzygających ważność lub nie umowy małżeńskiej, gdzie zgoda została wyrażona pod groźbą samobójstwa²¹.

W szeregu spraw „de simulatione totali” na zwrócenie uwagi zasługuje — wydaje się — wyrok c. Ewers (pro nullitate)²², w którym brak wyznania symulującego nie stanął na przeszkodzie orzeczeniu nieważności związku.

Referowana pozycja zawiera także wyroki w sprawach wniesionych z tytułu braku formy przy zawieraniu małżeństwa. Wiele z nich odnosi się do zagadnienia formy nadzwyczajnej. Tak np. orzeczenie c. Anné (pro nullitate)²³ zawiera interesujące wywody — w części „in iure” — na temat możliwości zaistnienia „gravi incommodi” u kapłana nie mogącego błogosławić małżeństwa w formie zwyczajnej.

W wyrokach Roty Rzymskiej nie brak ponadto materiału dotyczącego samej procedury postępowania, a więc małżeńskiego prawa procesowego.

¹⁵ „Itaque Patres censent actis et probatis satis superque evictum esse Iosephum in Liliانا uxore ducenda gessisse propositum solvendi vinculum, si convictus coniugalis intolerabilis evasisset, et ideo non sufficientem praestitisse consensum ad valide contrahendum”. — Tamże, s. 950, n. 14.

¹⁶ Tamże, s. 150—166.

¹⁷ Zob. np. wyrok c. Bejan (pro dispensatione), Tamże, s. 532—542.

¹⁸ Tamże, s. 36—45.

¹⁹ Zob. W. Góralski, *Dowód pośredni w sprawach o nieważność małżeństwa z tytułu przymusu i bojaźni w wyrokach Roty Rzymskiej, z lat 1958—1962*, Prawo Kanoniczne 16 (1973) nr 3—4, s. 285—296.

²⁰ SRR *Dec seu Sent.*, vol. LVIII, s. 974—978.

²¹ Zob. np. c. Pucci (pro nullitate), Tamże, s. 634—645; c. Anné (pro vinculo) Tamże, s. 688—696.

²² Tamże, s. 752—757.

²³ Tamże, s. 1—12.

wego. Tak np. zainteresowanie mogą budzić decyzje poruszające sprawę zgodności lub nie kilku jednocześnie tytułów nieważności (np. przymusu i bojaźni oraz warunku)²⁴, następnie odnoszące się do „*novae propositionis causae*”²⁵ czy też do nieważności akt i samego procesu²⁶.

Wypada zastrzec się zdecydowanie, iż wybór zasygnalizowanych wyżej wyroków — jako bardziej interesujących — jest, być może, relatywny. Toteż zarówno zainteresowani tą pozycją pracownicy nauki czy studenci, jak również liczni z grona pracowników Sądów kościelnych będą mogli niewątpliwie znaleźć w omówionym tomie inne kryteria absorbujące ich zainteresowania.

Pewnym mankamentem opracowania — w części zawierającej indeks rzeczowy — jest brak wyraźnego zaznaczenia (choćby cudzysłowem lub kursywą), co jest cytatem a co tylko streszczeniem pochodzącym z oddzielnego wyroku.

W sumie, jak co roku, tak i obecnie nowy tom wyroków Trybunału Roty Rzymskiej należy przyjąć z dużym uznaniem dla jego Wydawców, nie mówiąc już o zasłużonym trudzie tych, którym przypadła w udziale redakcja samych decyzji na przestrzeni 1966 r.

Ks. Wojciech Góralski

Fabijan Veraja. La canonizzazione equipollente e la questione dei miracoli nelle cause di canonizzazione. Roma 1975 ss. 71 (odbitka z „*Apollinaris*” 48: 1975)

Praca F. Veraji, pracownika Kongregacji dla Spraw Kanonizacyjnych, powstała w bezpośrednim związku z informacją podaną przez „*Osservatore Romano*” w dniu 2 kwietnia 1970 r. o mających się odbyć dwóch kanonizacjach formalnych: bł. Leonarda Murialdo (3 maja) i bł. Marii Wiktorii Couderc (10 maja) oraz dwóch kanonizacjach równoznacznych: bł. Jana z Avili (31 maja) i bł. Mikołaja Travelica z socjuszami (21 czerwca). Z okazji zapowiedzianych uroczystości próbowano podać dla Radia Watykańskiego określenie kanonizacji równoznacznej i okazało się, że poglądy odnośnie do tej instytucji są do tego stopnia zróżnicowane, iż nie można dać jednoznacznej definicji. Ponadto wystarczyło spojrzeć na formę kanonizacji, zamieszczoną w książeczkach ceremonialnych, przygotowanych dla wiernych na te uroczystości, aby się przekonać, że mimo użytej nazwy „kanonizacja równoznaczna”, chodziło we wszystkich czterech wypadkach o kanonizację formalną. Nieściśle zatem pojęcie kanonizacji równoznacznej znalazło się w oficjalnych do-

²⁴ Zob. np. wyrok c. Mattioli *pro vinculo*, Tamże, s. 150—166; c. Pucci *pro nullitate*, Tamże, s. 634—645.

²⁵ Zob. np. c. Rogers, Tamże, s. 472—475.

²⁶ Zob. Tamże, s. 1000.